

Tataiso ea Moralo oa Khoebo Bakeng sa Lihuai

Tokomane ena e hlasisitsoe ka tshetso ea lichelete ea EU, ACP le IFAD.

Maikutlo a hlasisitsoeng tokomaneng ena ha a bolele maikutlo a semmuso a EU, ACP kapa IFAD.

Tataiso ea Moralo oa Khoebo

Bakeng sa Lihuai

Mokhatlo oa Lesotho oa Lihuai (LENAFU)

Koporasi ea Lesotho ea Ntlafatso ea Likhoebo (BEDCO)

Lekala la Ntšetso-pele ea Likhoebo tse Nyane, Likoporasi le Limmaraka (MSCM)

Tlhaloso

Tataiso ena ha e bontše maikutlo a IFAD le EU ka tsela efe kapa efe, maikutlo a hlahang bukeng ena ke a litsebi tse kopaneng ho ngoloeng ha libuka tsena le Lesotho National Farmers Union (LENAFU).

Liteboho

Bangoli ba tataiso ena ba leboha basebetsi-'moho le bona ba tsoang ho Basotho Enterprise Development Cooperatives (BEDCO) le Lefapha la Limmaraka Lekaleng la Ntšetso-pele ea Likhoebo tse Nyane, Likoporasi le Limmaraka ka tšehetso eohle eo ba faneng ka eona nakong ea ntšetso-pele ea tataiso ena.

Bangoli:

Ms. Koronti Ntšasa

Ms. Makopoi Maketela

Ms. Nthathi Nyabela

Ms. Nothembile Nobala

Bohlophisi le boqapi ba litšoantšo: Motlatsi John Tsatsi

Selelekela

Tataiso ena ea thupelo ke karolo ea letoto la libuka tse 'ne tsa lithupelo tsa boithuto ba lihoai, tse hlophiloeng ke BEDCO ka tšebelisano-'moho le Lekala la Ntšetso-pele ea Likhoebo tse Nyane, Likoporasi le Limmaraka. Libuka tsena li ile tsa thonngoa le ho tšehetsoa ka lichelete ke LENAFU tla'sa leano la eona la ho matlafatsa lihoai. Sepheo sa mantlha sa libuka tsena ke ho matlafatsa lihoai tsa lehae ka boiphihlelo ba ho fetola temo ea bona khoebo le ho e holisa. Libuka tse 'ne tsa tataiso ke tse latelang:

- i. Tataiso ea Moralo oa Khoebo bakeng sa Lihoai,
- ii. Buka ea Thupelo ea 'Maraka bakeng sa Lihoai,
- iii. Buka ea Thupelo ea ho Boloka Libuka le,
- iv. Buka ea Thupelo ea Moralo oa Lichelete bakeng sa Lihoai.

Libuka tsena li ka sebelisoa ke bahoebi ba temo ba qalang le lihoai tse seng li ntse li le teng. Maikutlo a ho ngola libuka tsena e ne e le ho hlahisa lisebelisoa tsa ho ntlafatsa boiphihlelo, tse ka sebelisoang ka mekhoa e meraro:

- i. Lihoai li koetlisana ka lihlopha tse nyane tsa moithuti a le mong ho isa ho ba leshome thutong ka 'ngoe,
- ii. Litsebi tsa koetliso ea khoebo ho fana ka koetliso ho lihlopha tse kholo tsa lihoai tse 10 ho isa ho 25,
- iii. Lihoai ka bomong li atlehe ho sebelisa libuka ho ikoetlisa.

Litataiso le maano a tsamaiso a khothaletsoang libukeng tsena a ipapisitse le boiphihlelo ba bakoetlisi ba khale ba bahoebi ba tsoang BEDCO le MSCM le maikutlo a tsoang ho barupeli ba bang le lihoai tse ikemetseng. Libuka tsena li hlahlobiloe ka katleho ho lihoai tsa lehae 'me li netefalitsoe hore li ka atleha ho ntlafatsa tšebetso ea lihoai.

Libuka tsena ha lia etsetsoa sehlopha se khethelileng, barupeli ba lokela ho ipapisa le seo ba se fumaneng tlhahlobong ea litlhoko tsa koetliso, ebe ba ntšetsapele lenaneo la koetliso ka ho sebelisa libuka tsena.

Lethathamo la tse kahare

1. Moralo oa Khoebo	6
Moralo oa khoebo ke eng?	6
Hobane'ng ha lihoai li hloka moralo oa khoebo?	6
2. Moamoheli oa Moralo oa Khoebo ea Hau a ka Lebella Eng Ho Uena?	7
3. Tse hlhang kahar'a Moralo oa Khoebo	8
4. Tataiso ea Motheo ea Moralo oa Khoebo	9
5. Malebela a ho Ngola Moralo oa Khoebo	16

Moralo oa khoebo ke eng?
Ke le sehoai, moralo oa khoebo o
ka nthusa joang?
Ebe nka ngola moralo oa ka oa
khoebo joang?

1. Moralo oa Khoebo

Moralo oa khoebo ke eng?

Moralo oa khoebo ke tokomane e hlakileng, e hhalosang boemo ba khoebo le merero ea bokamoso ba eona. Ho uena u le sehoai, moralo oa khoebo o hhalosa polasi ea hau. O hhalosa sepheo sa hau sa nako e tlang le hore na u rerile ho se fihlela joang.

Hobaneng ha lihoai li hloka moralo oa khoebo?

1. Ho ntlaufatsa tsamaiso ea khoebo ea sehoai. Ho ba le moralo o hlakileng oa polasi ea hau ho tla u thusa ho tsepamisa

maikutlo lipakeng tsa hau le khoebo ea hau ea temo. Hape, ha u ntse u ngola moralo oa khoebo, u tla utloisia lintlha tsa bohlokoia tse amang polasi ea hau 'me u tsebe ho sebetsana le tsona.

2. Ho etsa kopo ea ho thusoa khoebong. Moralo oa khoebo o ka sebelisoa ho theha tšebelisano-'moho joalo ka ho kopa chelete kapa selekane. Mona ke ha sehoai se ngola moralo oa khoebo o eang ho motho e mong, eo re tla mo bitsa moamoheli oa moralo oa khoebo.

Ha moralo oa khoebo o ngoloa molemong oa sena, o bitsoa tlhahiso ea khoebo. Pele u ngola tlhahiso ea khoebo, u tlameha ho fumana hore na moamoheli oa moralo oa hau oa khoebo a ka khahloa ke eng, 'me u netefatse hore lithahasello tseo lia arabeloa moralong oa hau oa khoebo.

2. Moamoheli oa Moralo oa Khoebo ea Hau a ka Lebella Eng Ho Uena?

Baamoheli ba fapakaneng ba na le lithahasello tse fapakaneng. U tlameha ho utloisia lithahasello tsa ba amohelang kopo ea hau.

Tafole e katlase e bontša mefuta e fapakaneng ea ba amohelang moralo oa khoebo le lithahasello tsa bona ha ba fana ka lichelete.

Baamoheli ba Moralo oa Khoebo	Lithahasello
Bafani ba lithuso Lithuso hangata li fanoa ke 'muso le mekhatlo e meng e sa ikemisetsang ho fumana phaello temong ea hau.	<ul style="list-style-type: none">• Ho thehoa hoa mesebetsi.• Ntlafatso ea mapheho a batho, haholo-holo mapheho a sechaba seo temo e leng ho sona.• Ho eketsa lekhetho.• Na khoebo e tla phela nako e telele?• Na e tla ba khoebo e atlehileng?
Batseteli Batseteli ke batho ba tsetelang lichelete tsa bona khoebong ea hau ka tebello ea ho fumana phaello.	<ul style="list-style-type: none">• Bokhoni ba khoebo ho etsa phaello.• Malepa a ho laola litšenyehelo hore li be tlase.• Na khoebo e tla phela nako e telele?• Na ehlile ke khoebo e ntle hoo ho ka tseteloang ho eona?
Libanka Libanka li fana ka chelete ka mokhoa oa likalimo.	<ul style="list-style-type: none">• Na khoebo e tla tseba ho lefa mokoloto oo?• Na khoebo e tla tseba ho etsa phaello?• Na ehlile ke khoebo e ntle hoo e ka kalingoang chelete?
Sehlopha sa Tsamaiso Bana ke bona batho ba tsamaisang khoebo, ho kenyelletsa le uena.	<ul style="list-style-type: none">• Tataiso ea ho tsamaisa khoebo.• Ho ela hloko lintlha tsa bohlokoa tsa khoebo .

3. Tse hlahang kahar'a Moralo oa Khoebo

Ha ho na mokhoa o khethehileng oa ho ngola moralo oa khoebo. Bangoli ba fapakaneng ba e ngola ka mekhoa e fapakaneng. Leha ho le joalo, ho sa tsotellehe hore na moralo oa khoebo o raliloe le ho ngoloa joang, moralo o mong le o mong oa khoebo o lokela ho akaretsa mesebetsi eohle e mene e meholo ea khoebo.

Mesebetsi e mene e meholo ea khoebo

Beng ba khoebo le bosebetsi

Bosebetsi bo hhalosa mong'a khoebo, basebetsi le balekane ba bang ba temo. Bo boetse bo hhalosa litlhokahalo tse ling kaofela tsa khiro ka khoebong.

'Maraka

Karolo ea 'maraka e hhalosa lihlahisoa tsa khoebo, bareki le hore na sehoai se rera ho rekisa joang.

Mekhoa ea Tšebetso

Karolo ea tšebetso e hhalosa hore na sehoai se rera ho hlahisa joang, maemo a boleng a lokelang ho lateloa, lisebelisoa tse hlokahalang le hore na li tla fumaneha kae.

Taolo ea Lichelete

Karolo ea Lichelete e fetolela likarolo tse ling tsohle tsa moralo oa khoebo lipalong tsa chelete. E bontša hore na sehoai se rerile ho fumana chelete e kae le hore na lichelete tsena li tla tsamaisoa joang.

4. Tataiso ea Motheo ea Moralo oa Khoebo

Tataiso ena e tla u thusa ho hlophisa moralo oa khoebo polasing ea hau. E tla u thusa ho etsa liqeto tsa ho tsamaisa kapa ho qala temo ea khoebo ka katleho. E tla u tataisa hore na u nahane ka eng le hore na u ngole eng moralong oa khoebo.

Sehlooho	Tlhaloso	Tse kahare	'Mali o lebelletse ho bonang?
1. Leqephe la Bokantle	E sebetsa e le leqephe la sehlooho la moralo oa khoebo	<ul style="list-style-type: none"> Lebitso la khoebo Mabitso le aterese Selemo seo moralo oa khoebo o ngotsoeng ka sona 	<ul style="list-style-type: none"> Seo tokomane e buang ka sona E ngotsoe neng
2. Kakaretso e ka Sehloohong	 <p>Kakaretso e khutšoane ea litaba tsa moralo oa khoebo le sepheo sa ho ngola moralo oa khoebo. E ka nka boholo ba leqephe le le leng.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Selelekela sa k'hamphani / polasi ea hau: ke ea mang, khoebo e rekisa eng, e sebeletsa hokae, u na le bahiruo ba bakae kapa u rerile ho ba le ba bakae? Hobane'ng u khethile khoebo ee? Khoebo ee e rarolla bothata bofe? Khoebo ea hau e fapane joang le tse ling - u tlo etsa eng ka tsela e fapaneng? Haeba sepheo e le ho kopa chelete, u hloka bokae, u rera ho lefa joang kapa ho 	<p>Setšoantšo se hlakileng sa hore na khoebo e tla sebetsa joang.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ena ke karolo eo mofani a ka nkang qeto ea ho tšehtsa khoebo ka chelete kapa che.

Sehlooho	Tlhaloso	Tse kahare	'Mali o lebelletse ho bonang?
		phethahatsa litebello tsa mofani oa chelete joang?	
<p>3. Tlhaloso ea khoeb</p>	<p>Tlhaloso e hlakileng ea khoeb kapa moralo oa khoeb.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Lebitso le sebaka sa khoeb. Seo temo e tla se hlahisa / ho fana ka sona. Ho tlie joang hore u be le mohopolo oa khoeb? Beng ba khoeb ke bo-mang? Boemo ba semolao - na khoeb e ngolisitsoe? Na ke k'hamphani kapa ke mohoebi ea ikemetseng? U setho sa mekhatlo efe ea khoeb? Boemo boo khoeb e seng e bo fihetse hona joale, kapa hore na beng ba eona ba hatetse pele ha kae ho leka ho iqalla. Khoebo e fumana chelete joang ho fihlela moo? Ho latela tšepo le meralo ea hau, khoeb ea hau e tla ba ntle hakae lilemong tse 5 ho isa ho tse 10 tse tlang? 	<ul style="list-style-type: none"> Mona ke moo mong'a khoeb a rekishang mohopolo. Na polasi e tl'o tsoela beng ba eona molemo le sechaba se e potapotileng? Na mong'a temo o entse boiteko bo lekaneng ho qala a ikemetse? Na menyetla eohle e teng e sebelisitsoe?

Sehlooho	Tlhaloso	Tse kahare	'Mali o lebelletse ho bonang?
<p>4. Mong'a khoebo le Bosebetsi</p> 	<p>Karolo ena e hhalosa mong'a, basebetsi le balekane ba bang ba polasi. E boetse e hhalosa litlhoko tsohle tsa khiro ea khoebo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ke mang eo e tla ba mookameli, mangolo a thuto le boiphihlelo bo amanang le khoebo ee? Mesebetsi le boikarabello ba basebetsi bohle. Matla a basebetsi ba bohloko a ho latela litsebo tse hlokahalang, boiphihlelo, mekhoa le mangolo a thuto. Litsela tsa ho tlaleha li hlophuoe joang? Matla a batho ba bang a tsamaiso; bontša ka tsela e hlakileng hore na ho na le litsebo tse khetheleng tse hlokahalang bakeng sa batho ba sebetsang polasing. 	<ul style="list-style-type: none"> Mona ke moo u ithekisang le basebetsi-'moho le uena. Na mong'a khoebo o na le monyetla oa ho atleha e le sehoai? Na batho ba tla ba le seabo taolong ea polasi ba na le makhabane a hlokahalang ho tsamaisa polasi ka katleho?

Sehlooho	Tlhaloso	Tse kahare	'Mali o lebelletse ho bonang?
5. Moralo oa ho kena 'Marakeng 	<p>Karolo ena e hlalosa tsohle tseo u rerileng ho li etsa ho fumana hore na bareki ba hau ke bo-mang le hore na ba hloka eng. E bontša hape kamoo u rerileng ho khotosofatsa litlhoko tsa bona u bile u etsa phaello.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hlalosa hore na hobane'ng ha 'maraka oo u o shebileng o hloka sehlahisoa sa hau. • Hlalosa lihlahisoa le makhabane a tsona. • Hlalosa 'maraka oo u o shebileng • Hakanya palo ea bareki bao u bonang hore ba tla reka kotulong ea hau. • Batho ba tla reka hangata hakae polasing ea hau? • Lihlahisoa li tla fihla joang ho bareki bao u ba shebileng. • Bareki ba tla tseba joang ka kotulo e tllang? • U tla beha liporaese (theko) joang? • U tseba joang hore bareki ba hau ba tla tseba ho lefella lihlahisoa tsa hau? • Tlholisano: ke bo-mang bao u hlolisanang le bona? U rerile ho hlola bao u hlolisanang le bona joang? • Khoebo ea hau e tla bapatsoa joang? 	<ul style="list-style-type: none"> • Sehoai se tseba haholo hakae ka 'maraka oa lefapha la sona? • Na lihlahisoa li rekiseha habonolo? • Na sehoai se utloisia tlholisano ea sona? • Na sehoai se hlokometse hore na ke mang ea tla reka lihlahisoa tsa hae le hona ha kae? • Na leano le reriloeng la ho kena 'marakeng le nepahetse bakeng sa 'maraka o khethiloeng? • Na leano la ho kena 'marakeng le tla thusa sehoai ho fihlela thekiso e holimo?

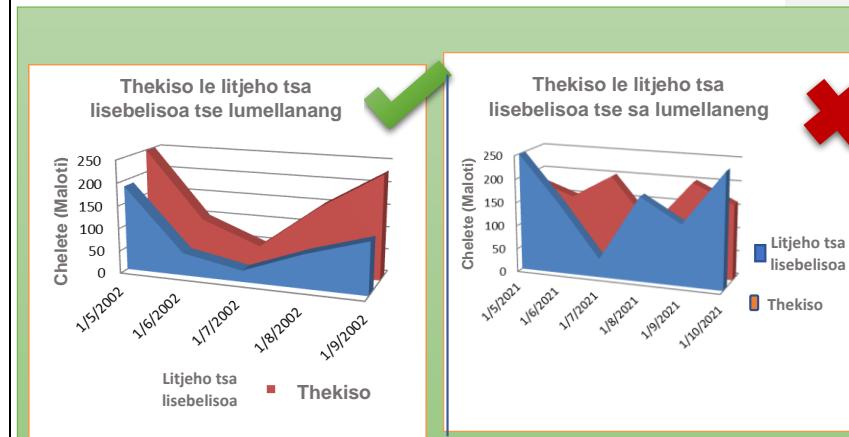
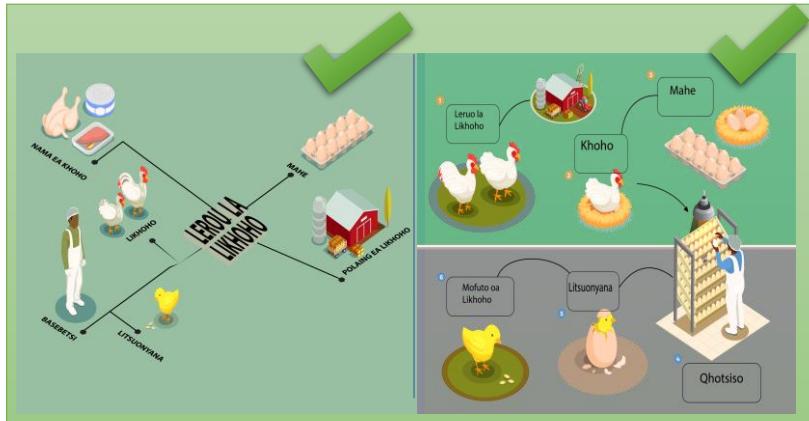
Sehlooho	Tlhaloso	Tse kahare	'Mali o lebelletse ho bonang?
6. Moralo oa tšebetso 	<p>Linthha tsohle tsa hore na ho hlokahala eng hore ho hlahi soa lihlahisoa tsa khoebo ea hau.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Temo e tla hlaha sa lihlahisoa tsa boleng bofe? • Sehoai se tla reka lisebelisoa hokae? • Na morekisi eo o tsepahalla ho boloka phepelo ka bongata bo hlokahalang? • Ke litsebo life tse khetheleng tse hlokahalang ho hlaha sa boleng bo hlokoang ba lihlahisoa? Na litsebo tsee li fumaneha habonolo khoebong ea hau? Haeba ha ho joalo, sehoai se tl'o fumana litsebo tsee joang? • Ka bokhutšoanyane, hla losa tšebetso ea tlhahiso ea sehlahisoa se seng le se seng sa polasi. • Ka lisebelisoa tseo u nang le tsona, ke bongata bo holimo hakae bo ka hlahi soang ke khoebo ea hau? Khoebo ea hau e tl'o hlaha sa hakae? 	<ul style="list-style-type: none"> • Na sehoai se utloisia tšebetso ea tlhahiso? • Na polasi e tla tseba ho phethahatsa tlhahiso ea bongata bo hlokahalang ba lihlahisoa nako e telele?

Sehlooho	Tlhaloso	Tse kahare	'Mali o lebelletse ho bonang?
<p>7. Moralo oa lichelete</p> 	<p>Karolong ena ea moralo oa khoebo, sehoai se nka litaba likarolong tse ling tsa moralo oa khoebo 'me se bontša hore na mesebetsi ea khoebo e tla ama lichelete tsa khoebo joang.</p> <p>Mohlala: ho tsoa karolong ea basebetsi le karolong ea tšebetso u ka bona hore na khoebo e tla sebelisa bokae meputsong le thepeng, hape ho tsoa karolong ea papatso teng u ka hakanya</p>	<ul style="list-style-type: none"> Etsa lipalo-palo tsa chelete e hlokalang, bontša lisebelisoa tseo u seng u ntse u e-na le tsona kapa tseo u ka atlehang ho li lefella le tseo u tlang ho hloka tšehetso ea lichelete / lithuso ho li fihlella. Seabo sa sehlahisoa ka seng - Polasi e tlo etsa phaello e kae ka sehlahisoa se le seng? Moralo oa phallo ea chelete o akaretsang selemo se le se seng. Khoebo e tla fumana chelete e kae ka khoeli? Khoebo e tla sebelisa bokae ka khoeli? Ho tla sala chelete e kae khoebong qetellong ea khoeli le khoeli? Tlaleho ea lekeno: Khoebo e tla be e entse phaello e kae mafelong a selemo? Tlaleho ea Boemo ba Lichelete - maemo a lichelete tsa khoebo a tla be a le joang mafelong a selemo? Thepa ea hau 	<ul style="list-style-type: none"> Na mong'a khoebo o etse hloko litjeho tsohle tseo khoebo e tlang ho kena ho tsona? Na mong'a eona o ela hloko tšebeliso ea lichelete tsa khoebo? Na chelete eohle e kopiloeng e tla eketsa boleng khoebong? Na khoebo e tla sebetsa hantle e sa fellowe ke chelete haufinyane? Na khoebo e tla etsa phaello e ntle? Na sehoai se rerile ho lefa lekhetho? La bokae?

Sehlooho	Tlhaloso	Tse kahare	'Mali o lebelletse ho bonang?
	thekiso le litjeho tse akaretsang tsa ho bapatsa lihlahisoa tsa hau. Tsena kaofela le tse ling li kopantsoe karolong ea lichelete.	<p>e tla be e le bokae? Khoebo ea hau e tla be e kolota bokae ho ba bang? U tla be u tsetetse bokae khoebong ea hau?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haeba sepheo sa moralo oa khoebo ke ho kopa kalimo, sehoai se lokela ho bontša hore na kalimo e tla lefshoa joang. 	
8. Lintlha le mehopolo 	<p>Ho ngola moralo oa khoebo, sehoai se tla etsa likhakanyo tse ngatanyana hobane tsa kamoso ha li tsejoe.</p> <p>Likhakanyo tsena li tlameha ho hlalosoa qetellong ea moralo oa khoebo. Li ka kenyelletsa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Mabaka a ho hakanya thekiso, ➢ litheko tsa lisebelisoa tse sebelisitsoeng, ➢ boemo ba lipolotiki bo hakantsoeng, jj. <p>Likhakanyo tsena e lokela ho ba tse utloahalang le tse kholisang habonolo.</p>		

5. Malebela a ho Ngola Moralo oa Khoebo

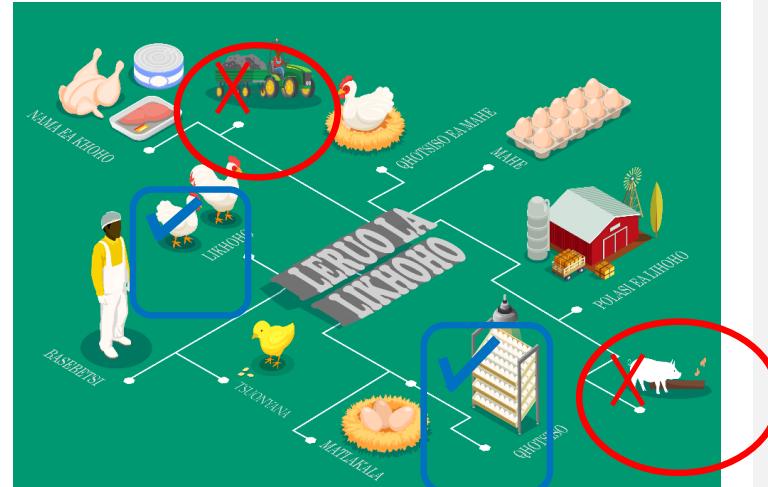
- a. Ha ho na meralo e 'meli ea khoebo e tšoanang, temo e 'ngoe le e 'ngoe e na le linttha tse fapaneng ka hona e tla ba le moralo oa khoebo o fapaneng.
- b. Netefatsa hore likarolo tsohle tsa moralo oa hau oa khoebo lia lumellana. Mohlala, haeba sehoai se rera ho isa lihlahisoa 'marakeng o khethiloeng, litjeho tsa lipalangoang li lokela ho bonoa li phahame ha thekiso e phahama.

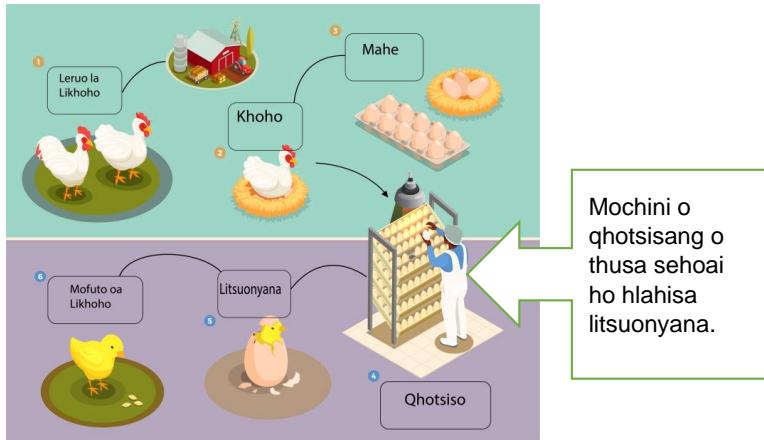
- c. Moralo oa khoebo ha o hloke ho ba molelele, e ka ba maqephe a 7 ho isa ho a 20, ho ntse ho nepahetse.

d. Ha u kopa chelete ea ho matlafatsa khoebo joaloka ho reka lisebelisoa kapa ho patalla litšebeletso, qoba ho kenyelletsa litjeho tse ling tse seng ncha khoebong joalo ka rente le meputso ea basebetsi ba khale. Hape, ha u kopa chelete, e kope bakeng sa thepa ea nako e telele joaloka likhurumetso le literekere. Moo ho lumellehang, qoba ho kenyelletsa litšenyeheho tse kang moputso oa mong'a khoebo kaha sena se ka bonahala e le ho nka monyetla ka lichelete tse hlahleng bakeng sa likhoebo.

e. Ha ho ngoloa moralo oa khoebo, ho bohlokoa hore sehoai se tsepamise maikutlo le ho hlaka hore na se batla

tšehetso ea mofuta ofe. Ka kakaretso, moralo oa khoebo e lokela ho ba o ikemiselitseng ho kholisa moamoheli hore tlhahiso ena e lokela ho arabeloa hantle.

g.—Bakeng sa malebel a mang, sheba libuka tsa taolo ea
'maraka le lichelete bakeng sa lihoai.

g.—